

سفرنامه مادام کارلا سِرنا - ترجمه علی اصغر سیدی

این سفرنامه به نام «آدم‌ها و آئین‌ها در ایران» مشهور است.

مادام کارلا سِرنا ایتالیایی در سال ۱۸۷۷م (۱۲۹۵ ق ۱۲۷۵ ش) همزمان با سلطنت ناصرالدین شاه از طریق دریای خزر به ایران آمد . شما در این کتاب می‌خوانید:

- در چه تاریخی اولین جاده شوسه در ایران ساخته شد؟
 - گذاشتن سنگ بنا به رسم فرهنگیان در چه زمانی در ایران باشد؟
 - در چه تاریخی مراسم گشایش رسمی با نواختن سرود و آذین بندی برگزار شد؟
 - در اولین بار استفاده از قاشق و چنگال توسط چه کسی در ایران معمول شد؟
- ص ۳۱ تا ۴۱: (تشکیل فرقه بابیه با نقل قول از یک ایرانی که احتمالاً بابی بوده است)
- ص ۴۹ : (داستان مهندس اطریشی در دربار ناصرالدین شاه که بی کار بوده و بیشتر با مسخره‌بازی ، درباریان و شاه را می‌خندانده است و درجه ژنرالی و خانی را با حقوق ۲۵ هزار تومان در سال و شغل سرمهندسی دربار به داده شده است .)

ص ۵۸ : ... جمعیت فعلی تهران در تابستان حدود ۸۰/۰۰۰ (هشتاد هزار) نفر و در زمستان دویست هزار نفر است و این آمار تقریبی است

ص ۶۰ : ... همه (مردم ایران) این نکته را خوب تشخیص داده‌اند که در ایران همه چیز سطحی و توأم با ظاهرسازی است و ارزش واقعی هر چیزی می‌تواند از ورقه نازک طلایی که روی گنبد پاره‌ای از بناها کشیده‌اند قیاس شود و به این جهت دیگر هیچ کس به تظاهرات پوشالی و خنده آور واکنش نشان نمی‌دهد.

ص ۶۰ : ... در وسط میدان توپخانه حوضی است که سربازان توپخانه خودشان و لباسهایشان را آنجا می‌شورند و شپش‌ها را از لباس‌ها دور می‌کنند و در کنار آنها فراشها خیلی راحت کوزه های آب آشامیدنی اربابهایشان را از همان حوض آب می‌کنند.

ص ۶۰ : ... به تایید احادیث مذهبی ، هر آبی که یک متر عمق نداشته باشد هر قدر هم آب زلال و گوارائی باشد، «نجس»^۱ است ولی هر آب کثیف و کدوری که بیشتر از آن مقدار باشد طیب و طاهر حساب می‌آید.

ص ۶۴ : ... بازارها محل ملاقات و قرارهای عمومی است ... بازار جای "بورس" و "مجلس" را یکجا گرفتند.

^۱ - اندازه ظرف آب کر $3/5 * 3/5 * 3/5$ وجب ، حجم آب کر $42/875$ وجب ، وزن آب کر $376/74$ و $348/377$ کیلو است و اگر

این حجم آب با نجاست بخورد بکند ، نجس نمی‌شود مگر اینکه رنگ و بو و مزه آن تغییر کند

اخبار ، شایعات ، تهمت زدن‌ها، نشر اکاذیب ، جنجال‌ها، بد گوئی‌ها و افشاگری‌ها همه از بازار سرچشمه می‌گیرد. دهان به دهان می‌گردد دست آخر یک کلاغ چهل کلاغ می‌شود.

نکته‌های ظریف ، ترنم ، زمزمه تصنیف‌ها و داستان‌ها و طنزهای بامزه و افسانه‌های گوناگون ، مردم ساده را سخت سرگرم می‌کند

ص ۶۶ : ... بدیهی است این افراد دهن لق (خدمتکاران داخل خانه‌ها) که دشمنان طبیعی اربابان خود هستند، هر صبح برای خرید مایحتاج از خانه بیرون می‌روند و هر آنچه در روز در منزل دیده‌اند یا شنیده‌اند از سیر تا پیاز با دکان داران محل در میان خواهند گذاشت.

ص ۶۷ : در واقع بین خدمتکاران و مغازه‌داران قرارداد ضمنی وجود دارد که به موجب آن یک درصد معین از کل مبلغ خرج شده به آنان تعلق می‌گیرد

ص ۶۷ : شخصیت معروفی را می‌بینی که به همراه تعداد زیادی فراش در حال حرکت است که قلیان، قبا ، کفش، آفتابه برای طهارت او راه همراه می‌برند ، اهمیت شخصیت آنها از تعداد فراش‌ها معلوم است.

ص ۶۹ : ... شب‌ها، شبگردها از بازار مراقبت می‌کنند دزد خیلی کم در آن حول و حوش (بازار) دیده می‌شود. چون دزدی مجازات وحشتناک بریدن قسمتی از عضو بدن را به دنبال دارد که چنین مجازاتی بی‌باکترین آدم‌ها را به وحشت می‌اندازد

ص ۸۶ : (شرح نطق ناصرالدین شاه هنگام افتتاح مجلس مشورتی از وزیران و تعدادی افراد برجسته و صاحب مقام (سوقات سفر فرنگ او)

ص ۸۷ : (تهیه و نصب صندوق‌های عدالت در مکان‌های عمومی برای کسانی که از ظلم حکام و سایرین شکایت دارند)

ص ۸۷ : (ایجاد تشکیلات پست با مدیریت یک نفر اروپایی)

ص ۸۷ : (تاسیس ضرابخانه به مدیریت یک اروپایی)

ص ۸۷ : ... اما چون در ایران استمرار و پشتکار لازم برای تجدید بنای کشور، خصلتی است که با روحیه ایرانیان ساز و کاری ندارد، به این جهت دوام و عمر چیزهای خوب نیز بسیار کوتاه و زودگذر است

ص ۹۱ : ... یک نمونه در سال ۱۸۷۰موقع دیدار شاه از خانه حاجی میرزا حسین خان وزیر امور خارجه وقت، اسبی اصیل و گران قیمت با زین و یراق از زر ناب، آفتابه‌ای

طلایی برای طهارت، یک حلقه انگشتر دوازده هزار و فرانکی ، معادل ۵۰ هزار فرانک طلا و هدیه‌های نفیس دیگر برای «اندرون» تقدیم شاه شد.

این گشاده دستی و این همه تقدیمی بی حد و حساب نشان دهنده منافع سرشاری است که دیوانیان صاحب نام از برکت مقام و مسئولیت دولتی به دست می‌آورند.

... در چنین مواقعی (در منزل میزبان) زنان بدون حجاب در برابر شاه حاضر می‌شوند و تشریف‌فرمایی وی را با رقص و آواز جشن می‌گیرند

... و اندرونی خانه هدایائی گران قیمت ، قلابدوزی های زربفت ، مليله‌دوزی‌های جواهر نشان که به دست خانم‌های خانه دوخته شده است، برای تقدیم آماده دارند.

اغلب اوقات فرش «پای انداز» به مجردی آنکه شاه اندرون را ترک گفت ، خواجه‌هایش با عجله فرش‌ها را با ضمائم (جواهراتی که آن را زینت داده‌اند) و ملحقاتش جمع‌آوری کرده و با خود می‌برند.

بعضی اوقات حتی میزبان ، زیباترین زن را نیز به شاه ، مهمان‌الشان خود ، پیشکش می‌کند و او (شاه) با آغوش باز آنرا می‌پذیرد.

ص ۷۶ : تمرین غذاخوری با قاشق و چنگال

ص ۷۷ : ... صدر اعظم چون با سبک غذا خوردن فرنگیها آشنائی داشت ، خواست قبل از عزیمت شاه (به اروپا) غذا خوردن با کارد و چنگال را به شاه یاد دهد به مدت یک هفته که درباریها غذا خوردن به سبک فرنگیها را تمرین می کردند "شاهنشاه" پشت دیوار نازکی می نشست و بمنظور یادگیری درسهای صدر اعظم ، از چند سوراخ کوچک غذا خوردن آنان را نظاره میکرد.

ص ۸۰ : (معرفی ناصرالدین شاه از دیدگاه غربی ها)

ص ۸۳ : (عروج و افول ملت ها)

ص ۸۴ : (نوآوریهای بعد از اولین سفر ناصرالدین شاه به اروپا)

ص ۸۷ : (تشکیل مشورتخانه بزرگ دولتی ، هفته ای سه روز با این وظایف ، تصمیمات با اکثریت آراء اتخاذ گردد، تصمیمات روی پوست آهو نوشته و توسط همه اعضاء امضاء شود ، کلیه حکام ایالات از طریق این شوری انتخاب و منصوب خواهند شد ، نصب صندوق عدالت برای ارسال شکایات به شاه در همه شهر ها (حکام با زدن و تحدید مردم از انداختن نامه به صندوق ها جلوگیری میکردند .) .

ص ۸۷ : ... اما چون در ایران ، استمرار و پشتکار لازم برای تجدید بنای کشور ، خصلتی است که با روحیه ایرانیان سازگاری ندارد ، به اینجهت دوام و عمر چیزهای خوب نیز بسیار کوتاه و زود گذر است .

ص ۸۹ : منابع درآمدهای مختلف شاه

(گرفتن پول از حکام منصوبه در ولایات و یا مقامات اداری ، گرفتن مبالغ کلان از میراث مقامات متوفی به اجباری.)

ص ۹۳ : ... شاه برای انجام هزینه‌های خود، منبع درآمد سومی هم دارد و آن عبارت است از بازخرید جان کسانی که به مرگ یا به تبعید محکوم شده‌اند البته به بهای بسیار و گزاف

ص ۹۴ : (منبع درآمد دیگر شاه این طریق است ، او به بازار رفته و در یک دکان به عنوان شریک می نشیند و کالاهای این مغاز را به ده برابر قیمت به همراهان خود(شاه) میفرشد . در پایان کار درآمد حاصل را بین خود و مغازه دار تقسیم میکند)

ص ۹۴ (اتخاذ هر تصمیمی به جواب استخاره است)

ص ۹۴ : ... ایرانیان که آدم‌های قدرتی و جبری پر و پا قرصی هستند به این طریق از سرنوشت خویش کمتر نگرانی دارند ، نتیجه استخاره (با تسبیح و یا قرآن) هرچه باشد برای آنان مقدس است و چون در هر مرحله از زندگی تصمیم نهایی منوط به جواب استخاره است ، بدین جهت کمتر دچار وسواس و دودلی می‌شوند البته به علت تکرار استخاره بالاخره جواب مناسب را درباره نیتی که در دل دارند می‌گیرند و از این راه

در واقع توانسته‌اند، نیروی غیبی را همدست و شریک جرم تمام اعمال و افعال خود سازند

ص ۹۶ و ۹۷ : (شرح تقلب در ضرب سکه با ۲۵٪ کمتر از ارزش واقعی و اینکه مدیر اروپایی ضرب سکه آنرا نپذیرفت ولی با جواب مثبت استخاره ناصرالدین شاه دستور ضرب زدن آن سکه کم ارزش می‌دهد و نهایتاً مدیر اروپائی ضرابخانه استعفا می‌دهد.)

ص ۱۰۴ : (زندگی و معرفی یحیی خان و داستان زخمی شدن در ورودی چادر ناصرالدین شاه توسط خواجه مبارک که می‌خواست وارد چادر شاه شود در حالی که شاه دستور داده بود کسی وارد نشود. رسیدن به مقام وزیر دربار و انتقال همه ثروت خواجه مبارک به او و قطع سر خواجه مبارک در محل.)

ص ۱۰۵ : (معرفی حضرت حاجی مرزا حسن خان سپهسالار صدراعظم)

ص ۱۰۸ : ... او مانند اکثر ایرانیان ذاتاً دارای فکر پر مکر و شیطنت آمیز بود و معتقد بود " زبان در دهان وسیله‌ای است که برای عوضی جلو دادن آنچه در فکر و سر آدمی نهفته است "

ص ۱۲۱ : ... اما راجع به ادارات و واحدهای دولتی گفت که آنها علاوه بر نداشتن روشی صحیح مدیریت فاقد مدیران درستکار و آگاه نیز هستند به دو عامل اصلی که قبل از هر انگیز دیگر موجب تحرک و اشتغال خاطر وزیران ایرانی است عبارت است از:

۱- خود را همیشه طرف توجه و مشمول لطف شاه که این مقام را بانان عطا کرده است ، نگاه دارند تا به هر نحوی ممکن باشد مدت زمان بیشتری در سمت شان باقی بمانند.

۲- با استفاده از مقام و موقع خود نسبت به جمع آوری مال و منال (البته از راه نامشروع) تلاش کنند تا پول کافی و لازم برای دوران مغضوبیت و در صورت نیاز بازخرید و جلب لطف مجدد ارباب در اختیار داشته باشند.

ص ۱۲۴ : (وضعیت زندان هائی که در خانه حاکم و خانه افراد شاخص که مجوز زندان داشتن گرفته اند، در این زندان ها هزینه خورد و خوراک زندانی به عهده خودش بوده و یا از راه اعانات مردمی تأمین می شود و در هر صورت بسیار اسفناک است)

در نتیجه هرکس به خود حق می دهد مقصرین را به چوب ببندد یا در خانه اش زندانی کند، ولی زندان حاکم در گوشه ای از بازار قرار دارد. در این زندان زندانی در حالی که گردن، پاها و دست های آنها در زنجیر است و در شب آنها را به تیری می بندد و اکثراً بدون حساب و کتاب و بدون حکم قضائی ، زندانی یا آزاد می شوند و مردم در حال گذر با انداختن سکه سیاهی هزینه غذای آنها را تأمین می کنند.

ص ۱۲۵ : ... مجازات و تنبیهات متداول درباره زندانی ها سه نوع است

۱- برای تقصیر و گناه جزیی از قبیل میخوارگی، کتک کاری، دعوا و غیره ، شلاق زندن به کف پا...

۲- برای سوء قصد به جان شاه یا توطئه علیه امنیت و یا جرم‌های بزرگ ، زندانی کردن در انبار شاهی (که بسیار پر شکنجه و سخت است)

۳- برای دزدی مسلحانه ، حملات شبانه ، شکستن در و پنجره به قصد دزدی و جنایتهای دیگر بریدن سر یا قطع کردن دست.

ص ۱۲۶ : ... شلاق زدن به کف پای بعضی از بی‌گناهان گاهی فقط برای این منظور است که آنها را وادار به دادن اطلاعاتی بکنند که افراد مزبور از آن آگاهی دارند.

این تنبیه را ارباب می‌تواند در مورد نوکر خود انجام دهد

... چندسال پیش در اصفهان یک نفر محکوم به مرگ را زنده زنده در گودالی لای دیوار گذاشتند به طوری که تنها سر از خاک بیرون مانده بود و کسی حق نداشت برای او هیچگونه غذا یا خوردنی برساند تا اینکه مرد.

ص ۱۲۷ و ۱۲۸ : (شرح انداختن رییس صنف نانویان در تنور به علت گران شدن نان در قحطی سال ۱۸۷۴ ، و انواع مجازات ها برای مجرمین : میخکوب کردن لاله گوش مقصر به دیوار و رد کردن ریسمان از غضروف بینی ، بریدن دست و در آوردن چشم با چاقو ، بریدن بینی و گوش ، کندن تک تک موهای ریش و...)

ص ۱۲۷ : ... و به این ترتیب آنها کلیه قوانین بشریت و عدل و داد را زیر پا می‌گذارند.

ص ۱۲۸ : ... آیا کسی می‌تواند باور کند که چنین صحنه‌هایی در روزگار ما در کشوری می‌گذرد که با اروپا روابط نزدیک دارد حتماً نه ولی خواه ناخواه وضع از این قرار است.

ص ۱۲۸ : ... وضع پزشکی در ایران کاملاً ابتدایی و عقب مانده است

اغلب بیماران به جادو و جنبل و به حکیم علفها ، ... به قول خود "لقمان" های عصر، اعتقاد دارند ... تکه کاغذی که روی آن آیه‌ای از قرآن نوشته شده باید تب را ببرد. تخم مرغ پخته‌ای که روی پوستش دعایی نوشته شده و آنرا ۲۴ ساعت زیر بغل نگاه داشته‌اند داروی درد است. ... رویت ماده الاغی با بز حامله‌ای برای دور کردن بعضی از رنجها و نارضایتی‌ها کافی است. ... یک تکه کوچک از پوست گرگ ، اگر همراه زنی باشد از بارداری وی جلوگیری می‌کند الماس به گردن ، موجب تقویت نیروی بدن می‌گردد. تماس با این سنگ قیمتی ترس را از بین می‌برد و انسان از حملات صرع در امان نگهداشته می‌شود و همچنین موجب می‌شود دندان‌های کرم خورده بدون درد بریزد و زنان نازا باردار شوند. ... نخ‌ری را از ریشه گل "چنگ مریم" بگذارند و آن را به زیر شکم (زن باردار) ببندند (زایمان او آسان انجام شود). ... اگر مدفوع گرگ را با شراب سفید مخلوط کنند، دوی درد قلنج به دست می‌آید. ... اگر به همان معجون مقداری عسل اضافه کنند و به صورت قرقره دریاورند آنزین و درد گلو را از بین می‌برد.

ص ۱۳۰ : ... باز شدن پای پزشکان اروپایی به ایران

ص ۱۳۰ : (تلقیح آبله و مقاوت حکیم علفیهای وطنی)

ص ۱۳۳ و ۱۳۴ : (درمان محمدشاه که با مرض نقرس گوشه ای بی حرکت مانده بود ، توسط دکتر " لوبا " اروپایی در سال ۱۲۵۸ ق که باعث اطمینان مردم به پزشکان اروپایی شد ، از این زمان به بعد شاهان ایران پزشکان فرانسوی، انگلیسی و اطریشی داشته‌اند و به مقام علمی آنان سخت معتقد بودند.)

ص ۱۳۵ و ۱۳۶ : (بیمارستان نظامی و اخذ بودجه بدون وجود بیمار بستری و بازدید بی مقدمه شاه (ناصرالدین شاه) و خواباندن نگهبانان به جای بیمار و فهمیدن شاه و تنبیه آنان و قطع بودجه بیمارستان)

ص ۱۳۸ تا ۱۴۰ : (ادعای کشف معدن در اطراف قزوین و فرستادن ۱۰۰۰ سرباز برای نگهبانی و ۱۲۰۰ قاطر برای حمل طلاها (به گوینده خبر نیز هدایای زیادی داده و لقب طلائی خان دادند و استخدام مهندس معدن از آلمان برای استخراج طلا و اعلان بخشش سه سال مالیات مردم . که در نهایت با پوچ بودن ادعا و نبود یک گرم طلا هم مهندس را اخراج و هم لقب طلائی خان را گرفته و هم مالیات بخشیده شده را وصول کردند .

ص ۱۴۴ : (وضع شهرها و امکان مذهبی مشهد ، قم و ری)

ص ۱۵۰ : (داستان درویش فرانسوی که در خانواده ثروتمندی بود و مثل دیوانه‌ها عمل می‌کرد)

ص ۱۵۲ : (آداب حمام رفتن زن‌ها، حنا بندان ، و خوردن غذا در حمام، از ۸ صبح تا ۶ بعد از ظهر)

ص ۱۵۷ : **مطبوعات در ایران** ، روزنامه و روزنامه‌نگاری در ایران

... تهران برای خود روزنامه ای و روزنامه‌نگارانی دارد.

... در کشورهای متمدن مطبوعات^۲ قدرتی محسوب می‌شوند. و روزنامه نگاران از امتیازات بیشماری برخوردارند. مطبوعات صدای افکار عمومی است، آنها اجحافات و سوء استفاده‌ها را مورد انتقاد قرار می‌دهند و از افکار جدید دفاع می‌کنند و به پیروزی حقیقت مدد می‌رسانند. اما مطبوعات ایران هنوز در پله‌های اول اهمیت هستند و کسی به آنها ارزشی تقائل نیست و تقریباً هیچ نقشی در جامعه ندارند، روزنامه‌های ایرانی مرده‌وار تابع اراده مستبدانه کسی است که به عنوان مالک مطلب العنان کشور تنها او فرمان می‌دهد.

^۲ - تاریخ انتشار قدیمی ترین روزنامه های جهان به ترتیب عبارتند از : ۱- ۱۳۶۱ فرانسه ۲- ۱۶۶۱ لهستان ۳- ۱۷۰۳ اتریش ۴- ۱۷۳۷ ایرلند

ایران که در آن هرگونه آزادی زیر پا له شده است، دور از رسیدن به آن مرحله ایست که دارای دیدگاه و اندیشه‌های آزادیخواه باشد

ص ۱۵۷ : ... تنها روزنامه که منتشر می‌شود «روزنامه دولت علیه ایران» نام دارد که هفته‌ای یک شماره در تهران منتشر شده و همه کارمندان دولت باید آنرا بخرند این روزنامه نباید در این مورد چیزی بنویسد :

۱- درباره سیاست خارجی، زیرا ممکن است دیپلمات‌های خارجی ناراحت شوند .

۲- درباره سیاست داخلی، زیرا ممکن است مقامات داخلی ناراحت شوند.

۳- درمورد خبرهای تلگرافی، چون مختصر است ممکن است مردم از آنها بد برداشت کنند.

ص ۱۵۸ : ... اما در عوض او (روزنامه ایران) میتواند درباره سفرهای شاه به اطراف تهران شکارهای اعلیحضرت و وضع مزاجی شیر عزیز دردانه وی و صدها مطلب پوچ و بی معنی از این دست هرچقدر که بخواهد با شرح و تفصیل هرچه تمام تر قلم فرسائی کند ...

علاوه بر خبرهای فوق در باره باران، خوبی هوا، ماه و ستارگان و خورشید نیز اطلاعاتی در اختیار خوانندگان خود بگذارد.

ص ۱۵۸: ... بعد از مراجعت شاه از اروپا وزیر خارجه (حاج میرزا حسن خان سپهسالار) تصمیم به چاپ روزنامه ای به زبان فارسی و فرانسه گرفت که نام آن را وطن انتخاب کرد و یک سردبیر اروپائی (به نام بارون دو نورما) استخدام کرد و چون سردبیر افکار آزادیخواهانه داشت پس از چاپ اولین شماره به علت شرح هدف روزنامه در سر مقاله در تاریخ ۵ فوریه ۱۸۷۶م _ ۱۳۲۸ ق) که اولین شماره منتشر شد روزنامه تعطیل و نامبرده بدون اخذ غرامت (زیرا تعهد یک سال استخدام و حقوق به او داده بودند) از ایران رفت.

ص ۱۵۹ : سرمقاله روزنامه وطن که باعث تعطیلی روزنامه شد

" خوانندگان و هم قلمان گرامی، از دولت شاهنشاهی اعلیحضرت شاه اجازه گرفتیم روزنامه به دو زبان فرانسه و فارسی منتشر کنیم. اینک با تقدیم اولین شماره لازم می‌دانیم روش و خط مشی اساسی خود را به اطلاع عموم برسانیم.

ایران تا به امروز از داشتن یک روزنامه جدی که بتواند این کشور را به نحو جدی به جهانیان شناساند و یا در موارد لزوم از انتقادات و حملات بیگانگان دفاع کند ، محروم بوده است

همچنین ما روزنامه ایران ، که روزنامه رسمی دولت است در این راه تا سرحد امکان وظیفه خود را ایفا کرده ولی مطالب آن منحصرأً به زبان فارسی است و در خارج از

مرزهای ایران تقریباً پخش و شناخته نمی‌شود. ما در نظر داریم با انعکاس مسائل عمده سیاسی ایران و هر مطلب دیگر که به نحوی از انحاء انتشار آن به نفع این سرزمین تمام می‌شود، جراید اروپا را در جریان اخبار بگذاریم و این نقیصه را رفع کنیم.

با خوشحالی تمام در هر فرصتی که دست دهد در مورد مسائل ایران با دیگران وارد بحث و گفتگو خواهیم شد."

ص ۱۶۱ : (شرح روزهای مذهبی، ماه عزاداری، تکیه دولت، نحوه تزئین آن، جایگاه‌های مذهبی مخصوص، صحنه، و محل نشستن مردم، قمه زنی، سینه زنی و روضه خوانی مداحان و شبیه خوانی و ...)

ص ۱۷۳ : (منشاء و اساس تعزیه‌ها)

.... تاریخ برگزاری مراسم نمایش‌های مذهبی، در حدود یک قرن ونیم قبل و از دوران به سلطنت رسیدن سلسله صفوی، که نسبتشان از طریق حضرت فاطمه (ع) به پیامبر (ص) می‌رسد، آغاز می‌گردد.

ص ۱۷۴ : این صحنه‌ها، یادآور و شبیه، شبیه خوانی قرون وسطی و همچنین نوعی از نمایش‌های مذهبی است که حتی در زمان ما (۱۸۷۶م) در بعضی از ایالت‌ها ایالت‌های جنوب فرانسه در حوالی ناپل مخصوصاً در باواریا اجرا می‌گردد.

ص ۱۹۳ : ... اروپائیان برای ایرانی‌ها ارزش والایی قائل نیستند و در مورد آنان صدها عیب و نقطه ضعف می‌شمارند. که خود اغلب از سرتاپا آلوده به آن عیوب و نقاط ضعف هستند، آنها را (ایرانیان را) به قانون شکنی، به پیروی از سخن سعدی «دروغ مصلحت آمیز به از راست فتنه انگیز» متهم می‌کنند، در حقیقت، ایرانیان، ما بین خود، قول

هم‌دیگر را اصلاً باور ندارند، این ناباوری و عدم اعتماد حتی در مورد بیگانگان که با آنها در تماس هستند نیز تسری دارد، می‌گویند میان مسلمانان تمامی مشرق زمین آنها کم ارزش‌ترین هستند با وجود این، خود را در هوش و استعداد و در شیرین‌زبانی بالاتر از سایر پیروان دین محمد (ص) می‌دانند ... اما از حق نباید گذشت، ایرانیان در آداب دانی و حسن رفتار دارای لطف و ظرافت خاصی بوده و از قدرت تشخیص بسیار قوی و ادب دانی فوق‌العاده برخوردارند. اگر هم به آنان عیب‌هایی نسبت داده می‌شود، دست کم این هنر بزرگ را هم دارند که با ظاهر آراسته و زاهد فریبتان معایب خود را خوب بپوشانند. البته این انتقاد تنها متوجه مردها است، چون زنان بسیار کم به حساب می‌آیند، داستان آنان از این مقوله جداست .

ص ۱۹۳ : گشایش اولین راه شوسه در ایران، باغ وحش

(اولین راه شوسه از تهران به شاه عبدالعظیم و دوم راه مازندران در (۲) رمضان ۱۲۹۱ ق توسط مهندس اروپایی شوسه شد و با بستن طاق نصرت از گل و گیاه و برگزاری مراسم افتتاحیه (قبلاً در ایران رسم نبود) با حدود ۱۰۰ پرچم و لوحه‌ای به نام شاه آویزان بود و به جای رمان، زنجیری با قفل نقره‌ای بسته شد که توسط ناصرالدین شاه با کلید باز شد و شلیک ۲۱ تیر و اجرای سرود ملی (برای اولین بار نواخته شد) مسیر باز و افتتاح گردید. ضمناً مهندس مجری کلید را با یک کیسه ای پول دارای ۱۴ تومان ، مبلغ صرفه جوئی شده از بودجه مربوط به ساخت راه ، روی سینی نقره‌ای گذاشته و تقویم شاه کرد، شاه بجای اینکه این پول مختصر را به کارگران این جاده جایزه دهد ، کیسه را در جیب گذاشت و با کلید قفل را باز کرد. در حالی که مقامات با لباس رسمی در طرفین صف بسته و چهار فوج سرباز با لباس فرم در طول جاده به صف ایستاده بودند. از حاج میرزا حسن خان ویر خارجه که مسئول نظارت بر ساخت بوده تشکر و بعد او را به درجه سپهسالاری ارتقا می‌داد ، حتی به کارگران و مهندس ساخت

وجوه و حقوق عقب مانده را پرداخت نکردند. (آنان حدود ۲۲ ماه از دولت طلب داشتند)

ص ۱۹۶ : (در باغ وحش شاه، در زمستان پر برف ، یک قلاده شیر بچه‌ای به دنیا آورد و شاه دستور داد یک خط تلگراف از محل قفس تا قصر بکشند و هر لحظه مامور مستقر در کنار قفس ، خبر سلامتی شیر و بچه‌اش را هر نیم ساعت به نیم ساعت مخابره کند. در اولین مخابره مامور چون نوشته بود حال حیوان خوب است مورد غضب واقع و تعویض شد و شاه گفت این حیوان نیست ، چون شاه حیوانات است ولی کسی که او را حیوان خطاب کرده خود شخص حیوان است. و چون ایام سوگواری ده اول ماه محرم تمام شد شخصاً به محل دوشان تپه (محل باغ وحش) رفت و با دیدن سلامتی بچه و مادر ، خوشحال و به قصر برگشت.)

ص ۱۹۶ کاخهای ییلاقی شاه اقامت در ییلاق شیران- تهران نه گردشگاه و نه پارک عمومی دارد

(قصر قاجار- قصر عشرت‌آباد- قصر سلطنت آباد- قصر نیاوران که زیباترین اقامت گاه ییلاقی -کاخ گلستان) همه در ییلاق تهران حدود ۶ تا ۷ کیلومتر ساخته شده است.)
ص ۲۰۸: (گورستان گبرها - زرتشتیان - و نحوه قراردادن جسد برج و بوی تعفن آن در تابستان)

ص ۲۰۹ : ... تعداد گبرها در ایران معدود است در حدود هفت یا هشت هزار نفر، تعداد کمی در تهران بقیه در سایر شهرهای ایران متفرق‌اند. آنان در انتظار مسیح موعود یا پیامبری هستند که « پشوتن » نام دارد و روزی خواهد آمد و آنها را از ظلم و جور آزاد خواهد کرد و به دین زرتشت دوباره همان شکوه و درخشندگی دوران باستان را خواهد بخشید.

ص ۱۱۰ : ... آنها در یزد دو آتشکده دارند و در هر هشت دهکده مجاوری که ساکن هستند یک آتشکده.

ص ۲۱۲ : نوروزی در تهران مراسم «سلام»

ص ۲۲۳ : یک عروسی سلطنتی در تهران (عروسی دختر محبوب شاه)

ص ۲۳۷ : ترک تهران پس از چهارده ماه

ص ۲۵۱ : ... هنگام توقف من در قزوین، مغازه‌ها به مناسبت عید نوروز بسته بودند، چون مانند تهران در تمامی شهرهای ایران، تعطیلات عید تا ۱۵ روز ادامه دارد.

ص ۲۶۰ : (عروسی در خانه یک ملا در شهر رودبار که دخترش را عروس میکرد)

ص ۲۶۲ : از آنجا که قول و قرار ما با جلودار برحسب وزن بارها، گذاشته شده بود به این جهت او تا می‌توانست قاطرهایش را بار کرده بود در نتیجه دو راس آنها داشتند از دست می‌رفتند، بهای کرایه یک راس قاطر از تهران تا رشت بین ۳۸ تا ۴۰ قران است. و با سقط شدن آن دو قاطر خواه ناخواه هشتصد قران از دست می‌رفت (کل کرایه ما در طول مسیر تهران به رشت حدود یک هزار قران تعیین شده بود)

ص ۲۷۰ : (طاعون در رشت، نحوه تدفین طاعون زده‌ها ، سنگسار زن زناکار، مدرسه‌های رشت، موقعیت شهر و محصولات)

ص ۲۷۳ : (سنگسار زن متهم به زنا و جوان ارمنی متهم به زنا که با چاقو کشته شد

و

بعداً معلوم شده هر دو بیگناه بودند و زن برای خرید به مغازه جوان ارمنی رفته بوده)

ص ۲۸۳ : ... نمایندگان کشورهای انگلیس و روس در رشت نیز مانند تهران بسیار مقتدر و رقیب همدیگر بودند اما به این قدر از قدرت قناعت نورزیده، شب و روز تلاش

و تشبث می کردند بلکه در سطح ایالت نیز مانند پایتخت بر میزان نفوذ خویش بیفزایند و در این مسابقه توسعه قدرت ، برکشور رقیب پیشی گیرند .

میان کارکنان ایرانی عده‌ای طرفدار روس و عده‌ای طرفدار انگلیس هستند و مشکلات تأسف انگیزتر همیشه از همین تضاد و مداوم نظریات هواخواهان آنان سرچشمه می‌گیرد.

ص ۲۸۴ (داستان ۲۳ سرباز از فوج اصفهان ، روز قبل از عزیمت شاه به اروپا ، دنبال کالسکه شاه در مسیر شاه عبدالعظیم میدویدند و عرضه درخواست حقوق معوقه یکسال خود را میخواستند . براساس گفته یکی از نگهبانان کالسکه که به شاه می‌گوید این بابی ها می‌خواهند شمارا ترور کنند ، شاه به قصر برمیگردد و دستور میدهد ، دستور میدهد ، ۹ نفر از آنان را بدون محاکمه به ترتیب قد خفه کنند و گوش ۱۶ نفر دیگر ببرند گوش و سه هزار شلاق به هر کدام بزنند . بعد شاه می‌فهمد اشتباه کرده و برای خانواده خفه شده ها مقرری ، ۷۵ قرانی تعیین و به شلاق خورده ها ۵ تومان دادند و آزادشان کردند)

ص ۲۸۴ : ... از سوی دیگر جای تردید نیست که در ایران ، افکار مردم دستخوش آشوب و در حال تغییر است. خواندن روزنامه‌های فارسی و ترکی و عربی که از اروپا و ترکیه وارد کشور می‌شوند چشم ذهن مردم را باز کرده است. رعایای شاه متوجه شده‌اند که رژیم‌ها بر آنان مسلط است و استبدادی که بر زندگی آنان سایه انداخته ، باید تغییر کند این اندیشه به خصوص در طبقات پایین جامعه که بیش از همه قربانی مجازات و ستم چنین رژیم‌ها شده‌اند در شرف تکوین و جوشش است.